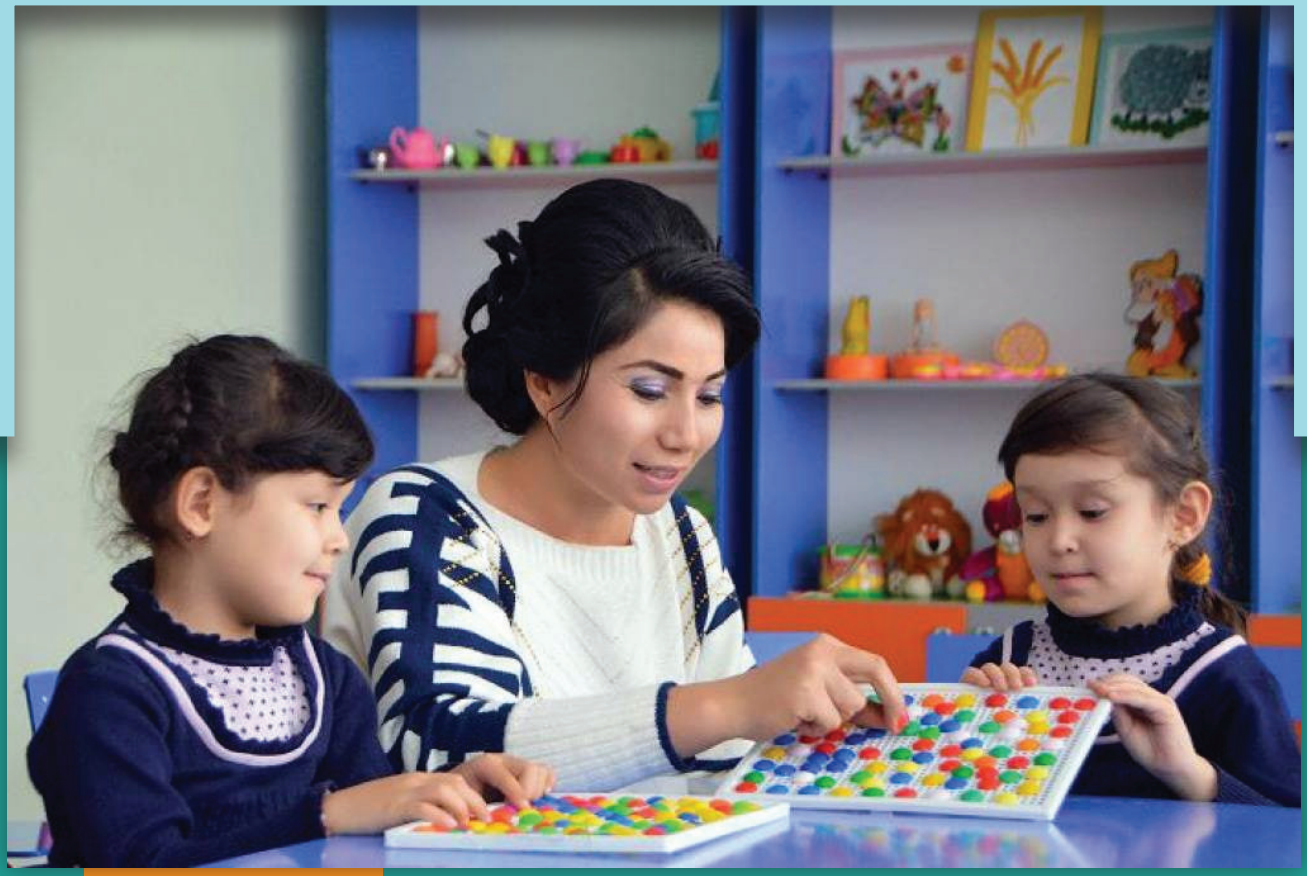
ISSN: 3060-4613

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

№11(3)
2026

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar böyiça)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport maşğulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqiçlari böyiça)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgaça ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LİMİ

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslaşgan ilmiy jurnal

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LİMİ

Elektron naşr. 416 sahifa,
13-noyabr, 2026-yil.

BOŞ MUHARRIR:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOŞ MUHARRIR ÖRINBOSARI:
Aşurov Ramzidin Ramazonoviç – Psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGAŞI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Şoumarov Ğ.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirğizboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Şaripov Ş.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Şermuhammadov B.Ş. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qöldoşev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozoğiston)
Rejep Özyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Ça – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Ş. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi Özbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM boş muharriri, Özbekiston Respublikasida xizmat körsatgan jurnalist, filologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD), dotsent
Ğafurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Şomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD)
Nematov Ş.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Sayimova D. K. – texnika fanlari bo'yiça falsafa doktori (PhD)
Yuldaşeva F.I. – pedagogika fanlari böyiça falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldaşeva D.B. – filologiya fanlari böyiça falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toşkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qaşqadaryo viloyati Maktabgaça va maktab ta'limi boşqarmasi boşliğining birinçi örinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bölimining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor öğli – Pedagogika fanlari böyiça falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va işbilarmon" MÇJ
Hamkorlarimiz: Özbekiston Respublikasi Ta'lim va ilm-fan vazirligi, Özbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDİTORİAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Sayimova D. K. – Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali Özbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni çop etiş uçun milliy ilmiy naşrlar röyxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari böyiça: OAK Kengaşi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

• Ekspert kengaşi (29.10.2024-y., №10)

• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari böyiça: Toşkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

• Ekspert kengaşi (25.05.2025-y., №10)

• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

Özbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi böyiça röyxatdan ötkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA SODERJANIE CONTENTS

MUNDARIJA

Teaching English Grammar as a Product in Grades 5–8: A Teacher-Controlled Model for Integrating Artificial Intelligence 10
Veronica Khatamova

Русский язык как средство формирования профессиональной компетентности будущих специалистов 15
Мусаева Амина Караматовна

Сопоставление русской и узбекской литературной критики 23
Шакирова Гулмира Рашидовна

The Impact of Group Discussion on Developing Students' Speaking Skills in EFL Context 31
Tursunboyeva Saodat Ravşanbek qizi

Поэтика дегуманизации в прозе М. А. Булгакова и Назара Эшонкула: сравнительно-типологический анализ 36
Болтаева Дильноза Руслановна

Bölajak boşlanğiç sinf öqituvçilarining metodik tayyorgarligini şakllantirişda multimodal ta'lim resurslarining örni 41
Koziyeva Fazilat Sadullayevna

Sun'iy intellekt va adaptiv ta'lim texnologiyalari integratsiyasi asosida boşlanğiç sinf öquvçilarining individual öqiş kompetensiyalarini rivojlantiriş 48
Öktamova Mehrigiyo A'zamovna

Didactic Possibilities of Activating Primary School Pupils' Cognitive Processes in Literacy Reading Lessons 55
Maxmudova Nigora Hikmatovna

Opportunities of Practice-Oriented Education in Developing the Pedagogical Mastery of Future Primary School Teachers 61
Şukurova Madina Öktam qizi

Своеобразие методов рки: между универсальной методикой и национально-ориентированной практикой 67
Raximova Norbish Sharopovna

Ösmirlik davrida raqamli texnologiyalardan foydalanişning diqqat barqarorligiga ta'siri 74
Abdullayeva Mahfuza Ollabergan qizi

Neyropedagogik yondaşuv asosida bölajak tarbiyaçilarning mantiqiy fikrlaşini rivojlantiriş texnologiyasi 81
Ibrohimova Xadiça Masumjon qizi

Maktabgaça va boşlanğiç matematik ta'lim uzviyligi va izçilligini ta'minlaşning innovatsion modeli 83
Qozaqova Karimaxon Mamajonovna

Использование инновационных средств при обучении длительно болеющих детей 90
Рустамова Нозима Фазлиддиновна, Баходирова Камола Комиловна, Хошимова Гулзода Ойбековна

Bolalarning emotsional holatini aniqlaşda psixologik diagnostikaning örni 93
Baxrillayeva Moxiçexra Raxmatillayevna

Kiçik maktab yoşidagi öquvçilarni tabiatga qiziqtiriş asosida tadqiqotçilik könikmalarini şakllantirişning didaktik mazmuni 98
Elmuratova Dilrabo Muhammatovna, Jabbarova Şahodat Ibrohim qizi

Maktabgaça yoşdagi bolalarda irodaviy sifatlarni şakllantiriş metodikasi 103
Hazratqulova Munira

Maktabgaça yoşdagi bolalarga universal design for learning (UDL) modeli asosida ta'lim beriş imkoniyatlari 106
Maxmudova Nasiba Nurmuxammetovna

Multimodal ta'lim muhitida yuqori sinf öquvçilarining madaniy-intellektual rivojlaniş mezonlari va tarkibiy tuzilmasi 110
Qliçeva Gözal Çorşanbiyevna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining öquvçilarda ijodiy fikrlaşni şakllantirişdagi progresiv ahamiyati 116
Raimberdiyeva Guliza Uluğbek qizi

Maktabgaça yoşdagi bolalarda öyin faoliyati orqali taşkilotçilik könikmalarini şakllantiriş 121
Rizayeva Gulnora Botirovna, Ortikova Xurşida Bahritdin qizi

Videoanaliz texnologiyalaridan foydalaniş orqali boşlanğiç tayyorgarlik bosqiçidagi uzunlikka sakrovçilarning sakraş texnikasini takomillaştiriş..... 127
Rözimatova Şohista

Tibbiyotni öqitiş pedagogikasi va tibbiy psixologiyaning özaro boğliqligi..... 132
Rustamova Surayyoxon Şoxobovna

Bolalarda matematik öyinlar orqali predmetlarning ölçami va ularni ölçaş haqidagi tasavvurlarni şakllantiriş..... 137
Sobirova Nigora Boburovna

Ta'limiy faoliyat orqali örta yoş guruh bolalarida mehnat könikmalarini şakllantirişning pedagogik asoslari... 141
Şokirova E'zoza

Maktabgaça ta'limda öyin texnologiyalarining bolalar ijtimoiy-emotsional rivojlanişidagi ahamiyati..... 146
Turdiyeva Mohira Juraqulovna

Maktabgaça yoşdagi bolalarda ekologik tarbiyani şakllantirişning pedagogik asoslari 154
Xasanova Shahnoza Quychi qizi

Maktabgaça ta'lim taşkilotlarida bolalarning kommunikativ sifatlarini şakllantiriş..... 157
Xöjamberdiyeva Maftuna Norqobilovna, Shonazarova Madina Farhod qizi

Maktabgaça yoşdagi bolalar submadaniyatining şakllaniş mexanizmlari va pedagogik omillari..... 161
Xudoyberdiyeva Şoxista Eliboyevna

Jismoniy tarbiya va sport ta'limini raqamlaştirişda sun'iy intellekt vositalarining didaktik imkoniyatlari..... 166
Yuldaşov Zafarjon Şuxratovich

Диалог культур русскоязычной прозы современных писателей узбекистана: новый подход 171
Чернова Татьяна Алексеевна

Культурная семантика как условие языковой компетентности..... 175
Ширбачеева Лейла Сухробовна

Pedagogik improvizatsiya könikmalarini şakllantirişning nazariy-metodik jihatlari 178
Satvaldiyeva Nilufar Zoyirjon qizi

Hujayraning kimyoviy tarkibi: "Oqsillar va DNK" mavzusini konseptual vizual skraybing va syujetli hikoyaçilik integratsiyasi asosida öqitiş 184
Toştemirova Muazzam Akmaljonovna, Musayeva Ma'sumaxon Mahammadjon qizi

Muvaffaqiyatli rahbar ayol obrazini şakllantirişning tadqiq etilişi..... 187
Xudoyqulova Gulşoda Baxronovna

Технология развития диагностической деятельности будущих учителей на основе компетентностного подхода 190
Насырова Зарина Мунировна

Zamonaviy stomatologiyada xalqaro tibbiy terminologiyaning şakllanişi va rivojlanişi 195
Rustamov Kamronbek Ravşanbek öğli, Minavarova Gavhar Mukimjonovna

Talabalarda ta'lim menejmentini taşkil etişning ijtimoiy-psixologik omillari 198
Utamurodova Gulçexra Narbayevna

Factors Associated With Chinese Language Learning Motivation Among Uzbek University Students in China: a Mixed-Methods Study 202
Abboskhon Azatkhanov, Feng Xue

"Bolalar jismoniy tarbiyasi" fanini öqitiş jarayonida sport maşğulotlari orqali bölajak murabbiylarda kasbiy kompetensiyani şakllantirişning pedagogik imkoniyatlari 211
Törayev Axrorbek Tojdinovich

Basketbolçilarning texnik-taktik tayyorgarligini takomillaştirişning pedagogik usullari.....216
Ergaşov Qahramonjon Asqaroviç

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Maktabgaça yoşdagi bolalar ta'lim-tarbiyasini rivojlantirişda integratsiyaning örni 220
Açilov Ötkir Isomitdinoviç, Karimova Uzlifat Halimjon qizi

Raqamli transformatsiya ta'sirida özbek tilida retronimlarning şakllanişi 228
Anvarova Mohiçehraxon Jahongir qizi

Bölajak muhandislarning kasbiy tayyorgarligini rivojlantirişda cdio texnologiyasi va sanoat integratsiyasining samaradorligi 232
Ğafforov Hasan Ravşanoviç

Nodavlat maktabgaça ta'lim taşkilotlari rahbarlarida strategik boşqaruv kompetensiyalarini şakllantiriş metodikasi 236
Baxronov Rustam Rajaboviç

Jamoaviy sport turlarida şaxslararo munosabatning ijtimoiy-psixologik tahlili 240
Mavlanov Donyor Ergaş öğli

Jismoniy tarbiya maşğulotlarini takomillaştiriş orqali talabalar jismoniy tayyorgarligini rivojlantiriş 244
Qurbonaliyev Ruzamurod Safaralizoda

Tayyorlov guruhlari tarbiyalanuvçilari faoliyatini integratsiyalaşgan holda taşkil etiş muammosi 248
Azamatova Dildora Shuxrat qizi

Work-Life Balance and Teacher Burnout: A Survey-Based Study in Uzbekistan 255
Buriyeva Nilufar Anvar qizi, Fattohova Sevara Zoxid qizi, Anarbayeva Malika Alisher qizi, Salimova Zukhra Sodiq qizi

Til va nutq markazida kvest texnologiyasi asosida bolalarning monologik nutqini şakllantiriş 260
Durdiyeva Mohinur Adilbek qizi

Zamonaviy özbek qizlarida oilaviy hayotga oid tasavvurlarning etnopsixologik xususiyatlari 264
Nurmetova Şohista

Работа с художественным текстом на занятиях русского языка как иностранного 268
Хамраева Дилрабо

Maktabgaça ta'lim taşkilotida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalaniş metodikasi 275
Raxmatova Gulnoz Komilovna

"Ming bir keça" asarining özbekça matnida poetik makon va zamonning lingvistik ifodalanişi 281
Mirzoyeva Yulduz Yusup qizi

Talabalarda ekologik ongni rivojlantirişning ijtimoiy-psixologik determinantlari va psixologik mexanizmlari 286
Muhayyo Karimova

Talabalarning öquv faoliyatiga moslaşuvidagi emotsional zöriqişlarning psixokorreksiyasi 291
Kozimova Nigora Abduqahorovna

Talabaning kun tartibini loyihalaş - soğlom turmuş tarziga tayyorlaşning amaliy vositasi sifatida 296
Mamajonov Baxromjon Baxodirjon öğli

Stresga bardoşlilikni ta'minlovçi içki psixologik resuslar va ularni şakllantiriş qonuniyatlari 301
Saparboyeva Indira Rustam qizi

Jismoniy faollikni rivojlantirişda oliy ta'lim muassasasi sport infratuzilmasidan raqamli bron tizimi orqali foydalaniş samaradorligi 306
Zulunxöjayev Ma'rufjon Ma'murjon öğli

Verbal Creativity in EFL Writing: Concept, Measurement and Teaching Approaches 312
Baratova Gulsevar Otabekovna

10-11-sinf öquvçilarida kimyo fanidan tadqiqotçilik kompetensiyasining tarkibiy komponentlari va mezonlari 317
Botirova Sabogul Rahmatullayevna, Fayzullayeva Malika Ğayrat qizi

Maktabgaça yoşdagi bolalar nutqini rivojlantirişda multimedia texnologiyalaridan foydalaniş metodikasi 323
Muhsinova Shahlo Alişer qizi

Bölajak tarbiyaçilarni raqamli texnologiyalar asosida bolalar sahnalaştiriş faoliyatiga tayyorlaşning TPACK yondaşuviga asoslangan modeli 326
Ötamurodova Şohida Muhammadqulovna

Boşqaruv könikmalarining şakllanganlik darajasini monitoring qiliş va baholaş mezonlari 331
Jörayeva Nargiza Tairovna, Turğunboyeva Feruza Usanovna

Роль педагога в развитии коммуникативных навыков у детей дошкольного возраста 336
Ширбачеева Гульчехра Шакировна, Акбарова Ёркиной Эгамбердиева

Raqamli jamiyatda pozitiv fikrlaş va pedagoglar faoliyatiga ta'sir etiş omillarining psixologik asoslari 341
Sattarova Şaxnozaxon Qöçqarovna

Abdulla Avloniyning "Turkiy guliston yoxud axloq" asarida komil inson tarbiyasi 345
Oripova Ruxşona

Talabalarni maktabgaça ta'lim taşkiloti va ota-onalar hamkorligi örtasidagi özaro munosabat şakllari 350
Turdiqulova Luiza Zayniddinovna

Boşlanğiç sinf öquvçilarida matnli masala yeçiş könikmasini şakllantiriş: bosqiçli metodik model va xatolar diagnostikasi 353
Quçqarova Sarvinoz Atamuratovna, Djumaniyozova Hilola

Ta'lim sifatini boşqarişda pedagogik monitoringdan foydalaniş 358
Ahmedov Xoşim Normamatoviç

Boşlanğiç ta'lim mazmunini integratsiyalaş asosida öquvçilarda meta-predmet kompetensiyalarini rivojlantirişning pedagogik asoslari 364
Norkulova Dilorom Oybekovna

Öquvçilarda jismoniy tarbiyaga içki motivatsiyasini şakllantirişning psixologik, pedagogik mexanizmlari 371
Azizova Sevara Salimjon qizi, Abdullayev Rustam Abduvaliyeviç

Özbek tili maşğulotlarida matn tahlili orqali lingvistik kompetensiyani şakllantiriş 377
Yuldaşeva Dilnoza Bekmurodovna

Bölajak filologlarning adabiy-tahliliy kompetensiyasini şakllantirişda didaktik asarlarning ahamiyati 381
Muradaliyeva Shahnoza Mahmudovna

Ösmirlik davrida qadriyat yönalişlarining şakllaniş xususiyatlari va psixologik-pedagogik tahlil 387
Davranova Gulbahor Numondjonovna

Öquvçilarida oilada kitobxonlik könikmasini rivojlantirişda qator olimlarimizning pedagogik qaraşlari 394
Maydonova Saboxat Sadulloyevna

Universitet 3.0 modeli şaroitida bölajak tarix fani öqituvçilarida tadqiqotçilik kompetensiyasini rivojlantiriş metodikasi 399
Amirova Gulmira Şadmanovna

Maxsus ta'lim ehtiyojiga ega öquvçilar bilan işlaş samaradorligini oşiriş metod va texnologiyalari 404
Tuxtasinov Abror Rustamovich

Maktabgaça yoşdagi bolalarning tabiatga qiziqişlarini tarbiyalaşda pedagogning örni 407
A. A. Abdurashidov, Ne'matova Shahzodabegim Lazizxon qizi

Nutqida nuqsoni bölgan bolalarda tovuş talaffuzini korreksiyalaşda interaktiv va didaktik öyin texnologiyalarining samaradorligi 411
Baytileuova Gulzar Maxset qizi

ÖQUVÇILARDA JISMONIY TARBIYAGA IÇKI MOTIVATSIYASINI ŞAKLLANTIRIŞNING PSIXOLOGIK, PEDAGOGIK MEXANIZMLARI

Azizova Sevara Salimjon qizi
Qöqon davlat universiteti,
jismoniy tarbiya va sport maşğulotlari nazariyasi magistranti

Abdullayev Rustam Abduvaliyeviç
PhD, Qöqon davlat universiteti
jismoniy madaniyat kafedrasi mudiri

Annotatsiya: Maqolada öquvçilarda jismoniy tarbiyaga nisbatan içki motivatsiyani şakllantirişning psixologik-pedagogik asoslari örganilgan. Motivatsiyaning şaxs rivojlanişidagi ahamiyati yoritilgan. Öquvçilar faolligiga ta'sir etuvçi omillar tahlil qilingan. Içki motivatsiyani rivojlantiriş mexanizmlari asoslangan. Individual yondaşuvning örni körsatilgan. Mualliflik pedagogik modeli taklif etilgan.

Kalit sözlar: jismoniy tarbiya, içki motivatsiya, öquvçi, psixologik mexanizm, pedagogik yondaşuv, jismoniy faollik, rağbatlantiriş, özini rivojlantiriş, soğlom turmuş tarzi.

Abstract: The article examines the psychological and pedagogical foundations of developing students' intrinsic motivation towards physical education. The role of motivation in personal development is analyzed. Factors influencing students' physical activity are identified. Mechanisms for strengthening intrinsic motivation are substantiated. The role of an individual approach is highlighted. An original pedagogical model is proposed.

Key words: physical education, intrinsic motivation, students, psychological mechanisms, pedagogical approach, physical activity, encouragement, self-development, healthy lifestyle.

Аннотация: В статье рассматриваются психолого-педагогические основы формирования внутренней мотивации учащихся к занятиям физической культурой. Анализируется значение мотивации в развитии личности. Определяются факторы, влияющие на физическую активность школьников. Обосновываются механизмы развития внутренней мотивации. Раскрывается роль индивидуального подхода. Предлагается авторская педагогическая модель.

Ключевые слова: физическая культура, внутренняя мотивация, учащиеся, психологические механизмы, педагогический подход, физическая активность, стимулирование, саморазвитие, здоровый образ жизни.

KIRIŞ

Bugungi kunda yoş avlodning jismoniy va ruhiy salomatligini mustahkamlaş, ularda soğlom turmuş tarziga nisbatan ongli munosabatni şakllantiriş ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy hayot tarzida harakat faolligining kamayişi, raqamli texnologiyalardan foydalanişning ortişi öquvçilarning jismoniy rivojlanişiga ta'sir körsatmoqda. Şu sababli jismoniy tarbiya maşğulotlarini nafaqat jismoniy sifatlarni rivojlantirişga, balki öquvçilarda muntazam jismoniy faollikka nisbatan qiziqiş va içki ehtiyojni şakllantirişga ham yönaltiriş zarur.

Jismoniy tarbiya maşğulotlarining samaradorligi köp jihatdan öquvçilarning uşbu fanga bölgan qiziqişi, faolligi va şaxsiy munosabatiga boğliq. Biroq barça öquvçilarda jismoniy maşqlarga nisbatan bir xil qiziqiş mavjud emas. Maşğulotlarning bir xilligi, individual imkoniyatlarning hisobga olinmasligi, muvaffaqiyatsizlikdan qörqiş va rağbatlantirişning yetarli emasligi öquvçilarning faolligini pasaytirişi mumkin. Mazkur jarayonda içki motivatsiya alohida ahamiyatga ega. Içki motivatsiya öquvçining jismoniy maşqlarni taşqi majburlaş yoki baho oliş uçun emas, balki şaxsiy qiziqişi, öz imkoniyatlarini rivojlantiriş va soğlom böliş istagi asosida bajarişini

anglatadi. Jahon soğliqni saqlaş taşkiloti 5–17 yoşdagi bolalar va ösmirlarga kuniga örtaça kamida 60 daqiqa jismoniy faollik bilan şuğullanişni tavsiya etadi [1]. Uşbu tavsiya öquvçilarda jismoniy faollikni kundalik hayot tarzining ajralmas qismiga aylantiriş zarurligini körsatadi.

Mavzuning dolzarbligi jismoniy tarbiya maşğulotlarida öquvçilarning individual qiziqişlari, psixologik ehtiyojlari va mustaqil faoliyatga intilişlarini hisobga oliş orqali ularda barqaror içki motivatsiyani şakllantiriş zarurati bilan belgilanadi.

Tadqiqotning obyekti umumta'lim maktablarida jismoniy tarbiya maşğulotlarini taşkil etiş jarayoni hisoblanadi.

Tadqiqotning predmeti öquvçilarda jismoniy tarbiyaga nisbatan içki motivatsiyani şakllantirişning psixologik-pedagogik mexanizmlaridir.

Tadqiqotning maqsadi öquvçilarda jismoniy tarbiyaga nisbatan barqaror içki motivatsiyani şakllantiriş mexanizmlarini nazariy jihatdan asoslaş va amaliy tavsiyalar işlab çiqişdan iborat.

Tadqiqotning asosiy vazifalari içki motivatsiyaning psixologik mohiyatini yoritiş, unga ta'sir etuvçi omillarni aniqlaş, xorijiy va mahalliy ilmiy qaraşlarni tahlil qiliş hamda öquvçilarning yoş va individual xususiyatlariga mos pedagogik yondaşuvlarni asoslaşdan iborat.

Maqolaning ilmiy yangiligi öquvçilarda içki motivatsiyani şakllantirişning psixologik va pedagogik mexanizmlarini özaro boğliqlikda tizimlaştiriş hamda uşbu jarayonni takomillaştirişga qaratilgan mualliflik pedagogik modelini taklif etişda namoyon böladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR ŞARHI

Jismoniy tarbiyaga nisbatan içki motivatsiyani şakllantiriş masalasi pedagogika, psixologiya va sport metodikasining muhim tadqiqot yönalişlaridan biri hisoblanadi. Uşbu muammoni örganişda motivatsiyaning psixologik mohiyati, şaxsiy ehtiyojlar va pedagogik muhitning özaro ta'siri asosiy nazariy omillar sifatida qaraladi.

Motivatsiya nazariyasida amerikalik olimlar Edvard Deci va Riçard Ryan tomonidan işlab çiqilgan özini özi belgilaş nazariyasi alohida ahamiyatga ega. Uşbu nazariyaga köra, içki motivatsiyaning şakllanişi mustaqillik, kompetentlik va ijtimoiy daxldorlik kabi uçta asosiy psixologik ehtiyojning qondirilişiga boğliq [2]. Jismoniy tarbiya maşğulotlarida öquvçilarga tanlov imkoniyatini beriş, ularning muvaffaqiyatlarini qöllab-quvvatlaş va jamoada ijobiy muhit yaratiş mazkur ehtiyojlarni qondirişga xizmat qiladi.

L. Van den Berghe va hammualliflarining tadqiqotlarida özini özi belgilaş nazariyasining jismoniy tarbiya jarayonidagi ahamiyati yoritilgan. Mualliflar öqituvçining qöllab-quvvatlovçi munosabati, öquvçilar mustaqilligini rağbatlantiriş va ijobiy pedagogik muhit motivatsiyani rivojlantirişning muhim şartlari ekanligini ta'kidlaydilar [3].

R. L. White va hammualliflar esa maşğulotlarda yangilik, tanlov imkoniyati hamda öquvçilarning qobiliyatlariga mos topşiriqlardan foydalaniş içki motivatsiyani kuçaytirişini qayd etganlar [4].

Jismoniy tarbiya öqituvçisining motivatsion muhitni şakllantirişdagi örni boşqa tadqiqotlarda ham alohida körib çiqilgan. Xususan, öquvçilarning fikrini tinglaş, individual imkoniyatlarini hisobga oliş va mustaqil qaror qabul qilişlari uçun şaroit yaratiş ularning maşğulotlarga ongli munosabatini rivojlantiradi [5].

Y. Wang va hammualliflarning 2024-yildagi tizimli şarhi va meta-tahlilida ham özini özi belgilaş nazariyasiga asoslangan pedagogik yondaşuvlarning öquvçilar içki motivatsiyasi va mustaqilligiga ijobiy ta'siri körsatib berilgan [6].

Mahalliy tadqiqotlarda ham jismoniy tarbiyaning öquvçilar salomatligi, soğlom turmuş tarzi va şaxsiy rivojlanişidagi ahamiyati yoritilgan. Jumladan, Hamroqulova va Xojiyeva jismoniy tarbiyaning pedagogik va psixologik imkoniyatlariga e'tibor qaratganlar [7].

A. Şeraliyeva, H. Babayeva va A. Soibov esa jismoniy faollikning öquvçilarning ruhiy holati, özига işonçi va ijtimoiy moslaşuviga ta'sirini ta'kidlaydilar [8].

R. I. Azizova va O. V. Kostikova tomonidan maşğulotlarni individuallaştiriş, maşqlar xilma-xilligini ta'minlaş va zamonaviy qayta aloqa vositalaridan foydalaniş masalalari körib çiqilgan [9].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning metodologik asosini şaxsga yönaltirilgan ta'lim tamoyillari, faoliyatga asoslangan yondaşuv, motivatsiyaning psixologik nazariyalari hamda jismoniy tarbiya jarayonini individuallaştirişga oid ilmiy qaraşlar taşkil etadi. Tadqiqotda öquvçilarda içki motivatsiyaning şakllanişi faqat individual psixologik xususiyatlar bilan emas, balki ta'lim muhiti, öqituvçining pedagogik faoliyati, tengdoşlar bilan munosabatlar va maşğulotlarning mazmuni bilan ham boğliq jarayon sifatida örganildi.

Maqolani tayyorlaşda nazariy tahlil, qiyosiy taqqoslaş, tizimli yondaşuv, umumlaştiriş va modellaştiriş metodlaridan foydalanildi. Uşbu metodlar yordamida içki motivatsiyaning psixologik-pedagogik xususiyatlari, unga ta'sir etuvçi omillar hamda taşqi va içki motivatsiya örtasidagi farqlar örganildi. Şuningdek, xorijiy va

mahalliy ilmiy manbalar tahlil qilinib, öquvçilarda jismoniy tarbiyaga nisbatan barqaror içki motivatsiyani şakllantirişga qaratilgan pedagogik yondaşuvlar umumlaştirildi va mualliflik modeli işlab çiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Motivatsiya inson faoliyatining yönalişi, davomiyligi va faolligini belgilovçi muhim psixologik omil hisoblanadi. Jismoniy tarbiya jarayonida u öquvçining maşqlarga qiziqişi, muntazam şuğullanişi, qiyinçiliklarni yengib ötişi va öz natijalarini yaxşilaşga intilişida namoyon böladi. Psixologik jihatdan motivatsiya içki va taşqi şakllarga ajratiladi. Taşqi motivatsiya baho, mukofot, maqtov yoki musobaqadagi ğalaba kabi omillarga asoslangan bölsa, içki motivatsiya jismoniy maşqlarning özига bölgan qiziqiş, şaxsiy ehtiyoj va öz imkoniyatlarini rivojlantiriş istagi bilan belgilanadi [2].

Jismoniy tarbiya maşğulotlarida öquvçining faqat yuqori baho oliş uçun emas, balki soğlom böliş, jismoniy imkoniyatlarini oşiriş va avvalgi natijalarini yaxşilaş maqsadida şuğullanişi içki motivatsiyaning namunasidir. Bunda taşqi rağbatlantiriş vositalari ham muhim ahamiyatga ega bölib, ular dastlabki qiziqişni yuzaga keltirişi mumkin. Biroq maşğulotlarning samaradorligi va davomiyligini ta'minlaş uçun taşqi rağbatni asta-sekin öquvçining şaxsiy qiziqişi va içki ehtiyojiga aylantiriş zarur. Buning uçun öquvçining mustaqilligini qöllab-quvvatlaş, muvaffaqiyatga erişiş imkoniyatini yaratiş va ijobiy pedagogik muhitni şakllantiriş muhim hisoblanadi [3].

1-jadval: **Jismoniy tarbiya jarayonida taşqi va içki motivatsiyaning qiyosiy tavsifi**

Mezonlar	Taşqi motivatsiya	Içki motivatsiya
Faoliyat sababi	Baho, mukofot, talab	Qiziqiş va şaxsiy ehtiyoj
Maşğulotga munosabat	Majburiyat sifatida	Ongli va ixtiyoriy faoliyat
Asosiy maqsad	Taşqi natijaga erişiş	Öz imkoniyatlarini rivojlantiriş
Faollik davomiyligi	Rağbatga boğliq bölişi mumkin	Şaxsiy qiziqiş bilan qöllab-quvvatlanadi
Xatoga munosabat	Salbiy bahodan qörqiş	Xatoni örganiş imkoniyati deb biliş
Kutiladigan natija	Muayyan topşiriqni bajariş	Barqaror jismoniy faollikka intiliş

Jadvaldan körinadiki, taşqi va içki motivatsiya özaro zid tuşunçalar emas, balki öquvçi faoliyatining turli sabablarini ifodalaydi. Pedagogik jihatdan muhim vazifa taşqi rağbatlantiriş vositalaridan oqilona foydalaniş va ularni öquvçining şaxsiy qiziqişi bilan uyğunlaştirişdan iborat. Içki motivatsiyaning şakllanişida öquvçining öz imkoniyatlariga işonçi alohida ahamiyatga ega. Agar bola bir neça bor muvaffaqiyatsizlikka uçrasa, maşqlarni bajara olmasligini his qilsa yoki tengdoşlari oldida kamsitilsa, uning jismoniy tarbiyaga nisbatan qiziqişi susayişi mumkin. Şu sababli öqituvçi topşiriqlarni öquvçilarning jismoniy tayyorgarlik darajasiga moslaştirişi, kiçik yutuqlarni ham e'tirof etişi va har bir öquvçiga rivojlaniş imkoniyatini yaratişi kerak.

Öquvçilarda jismoniy tarbiyaga nisbatan içki motivatsiyani şakllantiriş, avvalo, ularning mustaqilligi, individual qiziqişlari va şaxsiy imkoniyatlarini hisobga oliş bilan boğliq. Maşğulotlarda öquvçilarga maşq turlarini tanlaş imkoniyatini beriş, topşiriqlarni jismoniy tayyorgarlik darajasiga moslaştiriş hamda öz natijalarini avvalgi körsatkiçlari bilan taqqoslaş ularda mustaqillik va kompetentlik hissini rivojlantiradi. Ayniqsa, kiçik yutuqlarni e'tirof etiş va individual rivojlanişni rağbatlantiriş öquvçilarning öz kuçiga bölgan işonçini oşirib, maşğulotlarga bölgan qiziqişini mustahkamlaydi [2; 3].

Içki motivatsiyani rivojlantirişda ijtimoiy daxldorlik va ijobiy hissiy muhit ham muhim örin tutadi. Jamoaviy öyinlar, guruhli maşqlar, estafetalar va özaro hamkorlikka asoslangan topşiriqlar öquvçilarda jamoaga tegişlilik, özaro yordam va faol iştirok etiş istagini kuçaytiradi. Şuningdek, maşğulotlarning qiziqarli va xilma-xil taşkil etilişi ularda quvonç, zavq va mamnunlik kabi ijobiy hissiyotlarni yuzaga keltiradi. Bunday pedagogik muhit öquvçilarning jismoniy faollikka bölgan munosabatini ijobiy tomonga özgartirişga xizmat qiladi [4].

Yana bir muhim mexanizm – öz-özini anglaş va refleksiyadir. Maşğulot yakunida öquvçilarning öz faoliyatini tahlil qilişi, erişgan natijalarini baholaşi va keyingi maqsadlarini belgilaşi ularda mas'uliyat hamda mustaqil rivojlaniş könikmalarini şakllantiradi. Demak, mustaqillik, kompetentlik, ijtimoiy daxldorlik, ijobiy hissiyotlar va refleksiyaning özaro uyğunligi jismoniy tarbiyaga nisbatan barqaror içki motivatsiyani rivojlantirişning asosiy psixologik mexanizmlari hisoblanadi.

Öquvçilarda jismoniy tarbiyaga nisbatan içki motivatsiyani şakllantirişda pedagogik mexanizmlar muhim ahamiyatga ega. Bunda, avvalo, individual va differensial yondaşuvni qöllaş zarur, çunki öquvçilarning jismoniy tayyorgarligi, qiziqişlari va imkoniyatlari turliça böladi. Şu sababli maşqlarni murakkablik darajasiga köra taşkil etiş, har bir öquvçiga öz imkoniyatlariga mos topşiriqlar beriş va uning şaxsiy rivojlanişini e'tirof etiş maqsadga muvofiq. Şuningdek, harakatli öyinlar, estafetalar va jamoaviy musobaqalardan foydalaniş maşğulotlarning qiziqarli taşkil etilişiga, öquvçilarning faolligi va hamkorlikka intilişining ortişiga xizmat qiladi [3; 4].

Pedagogik jarayonda baholaş tizimini ham öquvçining individual rivojlanişiga yönaltiriş lozim. Bunda faqat belgilangan me'yorlarni bajariş emas, balki maşqlarni özlaştiriş darajasi, şaxsiy natijalarning yaxşilanişi, faollik va intiliş ham hisobga olinişi kerak. Bundan taşqari, jismoniy tarbiya maşğulotlarini biologiya, fizika va matematika fanlari bilan boğlaş öquvçilarning jismoniy faoliyatning ilmiy asoslarini anglaşiga yordam beradi. Raqamli vositalar va jismoniy faollik kundaliklaridan foydalaniş esa öz natijalarini kuzatiş, tahlil qiliş va keyingi maqsadlarni belgilaş imkonini yaratadi [5; 6].

Umuman olganda, individual yondaşuv, öyin texnologiyalari, rivojlantiruvçi baholaş, fanlararo integratsiya va öz-özini monitoring qiliş vositalaridan samarali foydalaniş jismoniy tarbiya maşğulotlarining mazmunini boyitadi. Uşbu pedagogik mexanizmlarning özaro uyğunligi öquvçilarda maşğulotlarga nisbatan ijobiy munosabatni şakllantiriş va jismoniy faollikni şaxsiy ehtiyoj darajasiga olib çiqişga yordam beradi. Öquvçilarda jismoniy tarbiyaga nisbatan içki motivatsiyani şakllantirişda ularning yoşiga xos psixologik va fiziologik xususiyatlarini hisobga oliş muhimdir. Çunki yoş davrlariga qarab qiziqişlar, mustaqillikka intiliş, tengdoşlar bilan munosabatlar va öz imkoniyatlarini baholaş darajasi özgarib boradi.

Boşlanğiç sinflarda jismoniy faollikka qiziqiş asosan harakatli öyinlar, qiziqarli maşqlar va rağbatlantiriş orqali rivojlantirilsa, örta sinflarda jamoaviy faoliyat, musobaqalar va mustaqil tanlov imkoniyatlari muhim ahamiyat kasb etadi [3; 4].

Yuqori sinf öquvçilarida esa ongli maqsad qöyiş, şaxsiy natijalarni tahlil qiliş va soğlom turmuş tarziga mas'uliyat bilan yondaşiş imkoniyatlari ortadi. Şu sababli ularga individual maşğulot dasturlarini tuziş, jismoniy rivojlaniş körsatkiçlarini kuzatiş va öz natijalarini baholaş imkoniyatini yaratiş maqsadga muvofiq. Bunda yoş xususiyatlari umumiy pedagogik mezon sifatida qaralib, har bir öquvçining individual rivojlaniş sur'ati va jismoniy imkoniyatlari ham e'tiborga olinişi lozim [6].

Jismoniy tarbiya maşğulotlarida içki motivatsiyaning şakllanişiga bir qator psixologik, pedagogik va taşkiliy omillar salbiy ta'sir körsatişi mumkin. Jumladan, maşğulotlarning bir xil şaklda taşkil etilişi, öquvçilarning jismoniy imkoniyatlari böyiça keskin taqqoslanişi, ortiqça jismoniy yuklama va muvaffaqiyatsizlikdan qörqiş ularda darsga nisbatan qiziqişning pasayişiga olib keladi. Şuningdek, öqituvçining buyruqbozlikka asoslangan munosabati, öquvçilarni kamsitiş yoki faqat xatolariga e'tibor qaratiş ularning özига bölgan işonçini susaytirişi mumkin [4; 5].

Bundan taşqari, sport jihozlari, maşğulot maydonlari va zarur moddiy-texnik şaroitlarning yetarli emasligi ham jismoniy tarbiya darslarining mazmunan boy va xilma-xil taşkil etilişiga tösqinlik qiladi. Uşbu muammolarni bartaraf etiş uçun maşğulotlarga turli öyin va maşqlarni joriy etiş, jismoniy yuklamani öquvçilarning imkoniyatlariga moslaştiriş, individual rivojlanişni rağbatlantiriş hamda ijobiy pedagogik muhit yaratiş zarur. Bu esa öquvçilarning jismoniy tarbiyaga bölgan qiziqişini saqlaş va içki motivatsiyasini rivojlantirişga yordam beradi [3; 6].

2-jadval: **Içki motivatsiyani şakllantirişga tösqinlik qiluvçi omillar va ularni bartaraf etiş yöllari**

Muammoli omil	Öquvçiga ta'siri	Bartaraf etiş mexanizmi
Bir xil maşğulotlar	Qiziqişning pasayişi	Öyin va innovatsion metodlar
Öquvçilarni taqqoslaş	Öziga işonçsizlik	Individual natijani baholaş
Ortiqça yuklama	Çarçaş va faoliyatdan qoçiş	Yuklamani tabaqalaştiriş
Buyruqbozlik	Mustaqillikning çeklanişi	Öquvçi fikrini inobatga oliş
Rağbatning yetişmasligi	Faollikning susayişi	Ijobiy qayta aloqa
Jihozlarning kamligi	Maşqlar xilma-xilligining kamayişi	Muqobil va harakatli maşqlar

Jadval tahlili şuni körsatadiki, motivatsiya bilan boğliq muammolarni bartaraf etiş faqat öquvçining özига boğliq emas. Bunda öqituvçining kasbiy mahorati, ta'lim muhitining sifati, darslarni taşkil etiş usullari va maktabning mavjud imkoniyatlari özaro uyğunlaşişi kerak. Ilmiy-nazariy tahlillar asosida öquvçilarda jismoniy tarbiyaga nisbatan içki motivatsiyani şakllantirişga qaratilgan beş bosqiçli mualliflik pedagogik modeli taklif etiladi. Modelning dastlabki bosqiçida harakatli öyinlar, qiziqarli maşqlar va turli topşiriqlar orqali öquvçilarda jismoniy faollikka qiziqiş uyğotiladi. Keyingi bosqiçda ularning yoşi, jismoniy tayyorgarligi va individual imkoniyatlari hisobga olinib, aniq hamda erişiş mumkin bölgan rivojlaniş maqsadlari belgilanadi. Faoliyatga yönaltirilgan amaliy bosqiçda esa differensial maşqlar, jamoaviy öyinlar va mustaqil topşiriqlar orqali öquvçilarning faol iştiroki ta'minlanadi [2; 3].

Modelning keyingi bosqiçida öquvçilarning natijalari tahlil qilinib, individual yutuqlari rağbatlantiriladi va öz-özini baholaş könikmalari rivojlantiriladi. Yakuniy, barqarorlaştiruvçi bosqiçda esa jismoniy faollikni kundalik hayot tarziga singdiriş, mustaqil maşq qiliş va sport bilan muntazam şuğullanişga yönaltiriş közda tutiladi. Mazkur modelning asosiy maqsadi öquvçilarni taşqi rağbat asosida maşq bajarişdan bosqiçma-bosqiç şaxsiy qiziqiş va ehtiyoj asosida jismoniy faollik bilan şuğullanişga yönaltirişdan iborat [6].

1-rasm: **Öquvçilarda içki motivatsiyani şakllantirişning mualliflik pedagogik modeli**

Modelning özіga xos jihati şundaki, unda öquvçining jismoniy faolligi bir martalik rağbat yoki taşqi talab bilan çeklanmaydi. Jarayon dastlab qiziqiş uyğotişdan boşlanib, keyinçalik şaxsiy maqsad qöyiş, mustaqil faoliyat yuritiş, öz natijalarini anglaş va muntazam jismoniy faollik odatini şakllantirişga yönaltiriladi. Mazkur modelni amalga oşirişda öqituvçi, öquvçi va ota-onaning hamkorligi ham muhim hisoblanadi. Öqituvçi pedagogik şaroit yaratadi, öquvçi öz rivojlanişi uçun faol mas'uliyatni his qiladi, ota-ona esa oilada jismoniy faollikni qöllab-quvvatlaydi.

Öquvçilarda içki motivatsiyaning şakllanganlik darajasini baholaşda jismoniy tayyorgarlik körsatkiçlari bilan bir qatorda psixologik-pedagogik mezonlarni ham hisobga oliş lozim. Bunda öquvçilarning jismoniy tarbiya maşğulotlariga qiziqişi, mustaqil ravişda maşqlarni bajarişi va şaxsiy maqsadlar qöyişi, maşğulotlardagi faolligi, öz imkoniyatlariga işonçi hamda taşqi rağbatlarsiz jismoniy faollikni davom ettirişga intilişi asosiy baholaş mezonlari hisoblanadi. Mazkur körsatkiçlar öquvçilarning jismoniy tarbiyaga bölgan içki munosabati va motivatsiyasining barqarorligini aniqlaş imkonini beradi [8].

3-jadval: **Öquvçilarda içki motivatsiyani aniqlaşning pedagogik mezonlari**

Mezon	Kuzatiladigan körsatkiç	Aniqlaş usuli
Qiziqiş	Darsga ijobiy munosabat	Kuzatiş, suhbat
Mustaqillik	Şaxsiy maqsad qöyiş	Amaliy topşiriq
Faollik	Ixtiyoriy iştirok	Pedagogik kuzatiş
Kompetentlik	Özіga işonç	Sörovnoma, suhbat
Barqarorlik	Muntazam maşq qiliş istagi	Faoliyat kundaligi

Uşbu mezonlardan foydalaniş öquvçining motivatsion rivojlanişini tizimli kuzatiş imkonini beradi. Masalan, öqituvçi öquvçilarning maşğulotlarga bölgan munosabatini semestr boşida va oxirida suhbat yoki anonim sörovnoma yordamida örganişi mumkin. Bunda natijalarni faqat umumiy sinf körsatkiçlari orqali emas, balki individual özgarişlar asosida ham tahlil qiliş maqsadga muvofiq. Şuningdek, motivatsiyani baholaşda öquvçining şaxsiy fikri, maşğulotdan olgan hissiy taassuroti va mustaqil jismoniy faollikka bölgan munosabati ham e'tiborga olinişi kerak. Bu esa jismoniy tarbiya darslarining haqiqiy tarbiyaviy samaradorligini aniqlaşga yordam beradi.

XULOSA

Öquvçilarda jismoniy tarbiyaga nisbatan içki motivatsiyani şakllantiriş jismoniy tarbiya ta'limining samaradorligini oşirişda muhim ahamiyatga ega. Nazariy tahlillar şuni körsatadiki, öquvçilarning jismoniy faolligi nafaqat jismoniy tayyorgarlik darajasi, balki ularning şaxsiy qiziqişi, mustaqil şuğullanişga intilişi, özіga işonçi va soğlom turmuş tarziga ongli munosabati bilan ham belgilanadi.

Tadqiqot natijalariga köra, içki motivatsiyani rivojlantirişda individual yondaşuv, mustaqillik va tanlov imkoniyatini yaratiş, öquvçilarning muvaffaqiyatlarini rağbatlantiriş hamda ijobiy psixologik muhitni şakllantiriş

muhim omillar hisoblanadi. Şuningdek, öyin texnologiyalari, jamoaviy maşqlar, raqamli monitoring va refleksiv baholaş usullaridan foydalaniş maşğulotlarga bölgan qiziqişni oşirişga xizmat qiladi. Taklif etilgan beş bosqiçli pedagogik model esa uşbu jarayonni izçil va tizimli taşkil etiş imkonini beradi.

Şu asosda jismoniy tarbiya darslarida individual va differensial topşiriqlardan foydalaniş, har bir öquvçining şaxsiy rivojlaniş maqsadlarini belgilaş, milliy va zamonaviy harakatli öyinlarni keng qöllaş, baholaşda individual rivojlanişni hisobga oliş hamda ota-onalarni jismoniy faollikni qöllab-quvvatlaş jarayoniga jalb etiş tavsiya etiladi. Bundan taşqari, öquvçilarning motivatsion holatini muntazam kuzatiş va öqituvçilarning bu boradagi metodik kompetensiyasini rivojlantiriş zarur.

Xulosa qilib aytganda, jismoniy tarbiya ta'limining asosiy maqsadi nafaqat jismonan soğlom va çiniqqan, balki jismoniy faollikni öz hayotiy ehtiyojiga aylantirgan, mustaqil va soğlom turmuş tarziga intiluvçi şaxsni tarbiyalaşdan iboratdir. Bunga esa individual yondaşuv, samarali pedagogik metodlar va ijobiy ta'lim muhitini uyğunlaştiriş orqali erişiş mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar röyxati:

1. World Health Organization. (2020). WHO Guidelines on Physical Activity and Sedentary Behaviour. Geneva: World Health Organization.
2. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being. American Psyçologist, 55(1), 68–78.
3. Van den Berghe, L., Vansteenkiste, M., Cardon, G., Kirk, D., & Haerens, L. (2014). Researç on Self-Determination in Physical Education: Key Findings and Proposals for Future Researç. Physical Education and Sport Pedagogy.
4. White, R. L., Bennie, A., Vasconcellos, D., Cinelli, R., Hilland, T., Owen, K. B., & Lonsdale, C. (2021). Self-determination theory in physical education: A systematic review of qualitative studies. Teaçing and Teaçer Education, 99, 103247.
5. Effectiveness of Autonomy Support Interventions With Physical Education Teaçers and Youth Sport Coaçes: A Systematic Review. (2019). Journal of Sport and Exercise Psyçology. DOI: 10.1123/jsep.2019-0026.
6. Wang, Y., Wang, H., Wang, S., Wind, S. A., & Gill, C. (2024). A systematic review and meta-analysis of self-determination-theory-based interventions in the education context. Learning and Motivation, 87, 102015.
7. Hamroqulova, H., & Xojiyeva, Ş. (2025). Jismoniy tarbiya fanining maktab öquvçilari orasida örni. Yangi Özbekiston akademik tadqiqotlar jurnali, 2(6), 145–147. DOI: 10.70413/yoitj-v02-i06-s38420.
8. Şeraliyeva, A., Babayeva, H., & Soibov, A. (2025). Maktab öquvçilarida jismoniy tarbiya jarayoni soğlom turmuş tarzini şakllantiriş psixologik jarayon sifatida. Educational Science and Innovative Ideas in the World, 266–269.
9. Azizova, R. I., & Kostikova, O. V. (2025). Jismoniy tarbiya darslarining zamonaviy ustuvor yönalişlari va ularni taşkil etiş usullarining transformatsiyasi. Ta'lim va taraqqiyot, № 5.
10. Mardonov, N. J., & Otaboyev, M. I. (2026). Zamonaviy maktablarda jismoniy tarbiya darslari: innovatsion öqitiş usullari va motivatsiyani oşiriş. Qöqon DPI. Ilmiy xabarlar.
11. Şaripov, O. A. (2026). Jismoniy tarbiya darslari jarayonida maktab öquvçilarining kognitiv faolligini şakllantirişning pedagogik tamoyillari. Ta'limda istiqbolli izlanişlar, № 7, 291–295. DOI: 10.67547/fanistiqbollari.2026.276.
12. Törayev, F. (2025). Yoşlarning jismoniy tarbiya maşğulotlariga bölgan qiziqişini oşirişning samarali usullari. Maktabgaça va maktab ta'limi jurnali. DOI: 10.5281/zenodo.17622971.

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar böyiça)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport maşğulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqiçlari böyiça)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgaça ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Aşurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovçi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №11(3)

© Materiallar köçirib bosilganda "Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida körsatilişi şart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan Özbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi böyiça röyxatdan ötkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toşkent şahar, Yunusobod tumani 19-mavze, 17-uy.